

KONVANSİYONEL BANKALARIN İSLAMİ BANKALARA DÖNÜŞÜMÜ VE DÖNÜŞÜM SÜRECİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Abdurrahman YAZICI*

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru: 20 Kasım 2018

Kabul: 29 Aralık 2018

JEL Sınıflandırma:

E42

G20

N20

Anahtar Kavramlar:

Dönüşüm,

İslami Bankacılık,

Konvansiyonel Bankalar,

Dönüşüm Rehberi,

Dönüşüm Mekanizmalar

ÖZ

İslami bankacılık ve İslami finansal aktivitelerinin son yıllarda artmasıyla birlikte konvansiyonel bankaların da İslami bankacılığa dönüşümü hız kazanmıştır. Bununla birlikte dönüşüm sürecinde ilgili usulleri, kuralları ortaya koyan genel geçer ve kapsamlı bir dönüşüm süreci rehberinin olmaması da bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Konvansiyonel bankaların İslami bankacılığa dönüşümü noktasında bir farkındalık oluşturmayı ve dönüşüm gerçekleştirecek, bankalara küçük bir rehber olma noktasında katkı sağlamayı hedeflemektedir. Literatür değerlendirmesi, dönüşüm şekilleri ve dönüşüm gerçekleştirecek bankaların temel motivasyonları hakkında bilgi verildikten sonra özellikle dönüşüm sürecinin kısaca tahlil edilerek ilgili mekanizma ve aşamalar ortaya konulmuştur.

* **Sorumlu Yazar:** Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırma Merkezi (ULIFAM), Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye. E-posta: abdurrahman.yazici@asbu.edu.tr

Kaynak göster: Yazıcı, A. (2018). Konvansiyonel Bankaların İslami Bankalara Dönüşümü ve Dönüşüm Süreci Üzerine Bir Değerlendirme. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 4(2), 119-138.

© IZU Uluslararası İslam Ekonomi ve Finansı Araştırma ve Uygulama Merkezi. Tüm Hakları Saklıdır.

CONVERSION OF CONVENTIONAL BANKS INTO ISLAMIC BANKS AND EVALUATION ABOUT THE CONVERSION PROCESSES

Abdurrahman YAZICI[†]

Social Sciences University of Ankara, Turkey

ARTICLE INFO

Article history:

Received: Oct 20, 2018

Accepted: Dec 29, 2018

JEL Classification:

E42

G20

N20

Keywords:

Conversion,

Islamic Banking,

Conventional Banks,

Conversion Guideline,

Conversion Mechanisms

ABSTRACT

With the increase of Islamic financial activities in recent years around the world, the conversion of conventional banks into Islamic banking has gained momentum. However, there is need for a general and comprehensive guideline for the conversion processes. The objective of this study is to contribute to a conversion literature and to help creation of awareness for the conversion of conventional banks into Islamic banks. In addition to literature review and providing information about conversion forms and main motivations. This study analyses also the Shariah requirements, required mechanisms and main stages of the different conversion processes.

[†] **Corresponding Autor:** International Center for Islamic Economics and Finance, Social Sciences University of Ankara, Turkey. E-mail: abdurrahman.yazici@asbu.edu.tr

To cite this article: Yazıcı, A. (2018). Conversion of Conventional Banks into Islamic Banks and Evaluation about the Conversion Processes. *Journal of Islamic Economics and Finance*, 4(2), 119-138.

İslami bankacılık ve İslami finansal aktivitelerin büyüklüğü son yıllarda büyük bir artış göstermiştir. Uluslararası İslami bankacılık ve finans otoritelerinin ileri gelenlerinden “İslami Bankalar ve Finans Kurumları Genel Meclisi (CIBAFI)”, her 5 yılda bir İslami finansal endüstrinin büyüklüğünün iki katına çıkacağını ve 2020 yılındaki pazar büyüklüğünün ise 4 trilyon dolara ulaşacağını öngörmektedirler. (World Bank, 2018). Hiç şüphesiz bu büyüklük, konvansiyonel finans çevrelerince de yakından izlenmekte ve büyüyen bu pazardan pay alma çabası da konvansiyonel finansal kurumların İslami bankacılığa ilgisini her geçen gün artırmaktadır.

Konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşmesi belirli bir dönüşüm süreci ile mümkün olabilmektedir. Arapça literatürde “at-tahawwul , التحوّل”; İngilizce literatürde “conversion” olarak ifade edilen konvansiyonel bankaların İslami bankacılığa dönüşümü, “fikhî olarak kötü/bozulmuş/zayıf bir şeyin daha iyi/sağlam/sahih bir şeye geçişini” ifade eder (Ahmad & Hussainey, 2015). İslami finans literatüründe ise, dönüşüm, bir terim olarak “konvansiyonel bankaların tamamen veya şube/pencere açma yoluyla kısmen çalışma sistemlerini, hizmetlerini ve ürünlerini değiştirerek veya yeniden düzenleyerek İslam hukukunun prensiplerine uygun hale getirerek İslami bankacılığa dönüşmeleri olarak tanımlanır” (Rustum, 2014).

Konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümünün tarihi, İslami bankaların kuruluş ve gelişme dönemlerine kadar gitmekle birlikte bu dönüşüm süreci son yıllarda büyük artış göstermiştir. Dünyanın farklı yerlerindeki dönüşüm süreçleri önemli bir tecrübe birikimi yanında büyük bir literatür ve birikimin oluşmasını da sağlamıştır. Diğer taraftan, konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümü çeşitli sebeplerle / gerekliliklerle farklı şekil ve formatlarda olabilmektedir. Konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşüm süreci / şekli / mahiyeti her ne kadar bankadan bankaya değişiklik gösterse de dönüşüm geçiren her bir banka çeşitli hukuki, fikhî, idari ve iktisadi zorluklarla karşılaşma noktasında benzer tecrübe yaşamaktadırlar.

Konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümünü konu edinen bu çalışma, dönüşüm konusunda farkındalık oluşturma ve bu yönde dönüşüm sürecine rehberlik etme açısından literatüre bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışma giriş ve sonuç dışında dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde konvansiyonel bankaların dönüşüm süreçlerini ele alan çeşitli çalışma ve düzenlemelerin oluşturduğu literatür değerlendirilmiş, ikinci bölümde bankadan bankaya ve bölgeden bölgeye farklılık arz eden dönüşüm şekilleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise konvansiyonel bankacılığın dönüşümündeki temel sebep ve motivasyonların tespit edilmesine çaba gösterilmiştir. Dördüncü bölümde ise dönüşüm süreci özellikle Bahreyn merkezli İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu

(AAOIFI)'nin 6 no'lu "Konvansiyonel Bankanın İslami Bankacılığa Dönüşümü" (AAOIFI, 2010b) isimli standardı çerçevesinde tahlil edilmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışma neticesinde elde edilen bulgulara yer verilerek gerek İslami finans endüstrisine gerekse bundan sonraki akademik çalışmalara ilişkin öneri ve tavsiyelerde bulunulmuştur. Her ne kadar zaman zaman referansta bulunulsa da çalışmanın kapsamı göz önünde bulundurularak çalışmada konvansiyonel bankaların kısmî dönüşüm süreçleri ve dönüşüm sürecindeki gereklilikleri detaylı olarak ele alınmamıştır.

LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Konvansiyonel bankaların İslami bankacılığa dönüşümünü ele alan çalışmalar, dönüşüm süreçlerinin 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren hızlı bir şekilde artmasına paralel olarak çeşitlilik kazanmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı dönüşüm sürecini çeşitli açılardan ele alan ampirik çalışmalar olup çeşitli ülkelerdeki dönüşüm süreçlerini, dönüşüm imkanlarını ve dönüşümün gerçekleştiği ülkelerdeki hukuki alt yapıyı ele almaktadır. Şöyle ki, Libya'daki dönüşüm imkânlarını ve süreçlerindeki gerekli muameleleri (Aswaysy & Abo Homera, 2008); Ürdün örneğinde konvansiyonel bankaların dönüşüm imkânlarını ve dönüşüme etki eden sebepler (Al-Atyat, 2007); Suriye örneğinde Birleşik Arap Emirliklerindeki bazı dönüşüm örneklerinin Suriye Uluslararası Ticaret ve Finans Bankası'nın İslami bankacılığa dönüşümüyle mukayesesi (Rustum, 2014) bunlardandır. Ayrıca Suudi Arabistan'daki konvansiyonel bankaların dönüşüm sürecini ülkede dönüşüm geçiren çeşitli bankalar çerçevesinde ele alan çalışma da (Muhamad Mustafa, 2006) önemlidir. Maryam Saad Rustum dışındaki araştırmacıların genelde tek bir ülkedeki dönüşüm üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir.

Konuyla ilgili çalışmalardan bir kısmı da bir ülkedeki bankacılık sistemini veya belirli bir bankanın dönüşüm sürecini ele almaktadır. Şöyle ki, Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki Şârîka Bankası (H. H. Hassan, 2002); Kuveyt Emlak Bankası ile Kuveyt Boubyan bankasının dönüşümü incelendiği çalışma (Alani & Yaacob, 2012) ile Bangladeş'teki dönüşüm sürecini iki bankanın dönüşümü üzerinden ele alan çalışma (Hasan, 2016) dikkat çekicidir.

Konvansiyonel bankaların dönüşümünü teorik açıdan ele alan çalışmalar da önem arz eder. Bunlar arasında, dönüşüm için gerekli mekanizma ve süreci özet olarak incelediği çalışmayla (Zaki & Hussainey, 2015) ile dönüşüm sürecindeki fikhî gereklilikler üzerinde durulan çalışma (Husayn Hamid Hassan, n.d.) dikkat çekicidir. Bir ülkedeki hukuk sisteminin değişimiyle bankacılık sisteminin de tümünden dönüşümünü ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Pakistan'daki bankacılık sisteminin bütün olarak dönüşümünü

konu edindiği çalışma (Ul-Hassan, 2007) bunlardandır..

Bir kısım çalışmalar da konuyla ilgili düzenleme ve standartlar niteliğindedir. Bunlardan en önemlisi de Bahreyn merkezli AAOIFI tarafından Şer'i Standartlar dizisinin altıncısı olarak hazırlanan Konvansiyonel Bankaların İslami Bankacılığa Dönüşümü (AAOIFI, 2010b) isimli standarttır. Bu çerçevede Pakistan Merkez Bankası (State Bank of Pakistan, 2017) gibi çeşitli İslam ülkelerinin merkez bankalarının hazırladıkları yönetmelikler de bulunmaktadır.

KONVANSİYONEL BANKALARIN İSLAMİ BANKALARA DÖNÜŞÜM ŞEKİLLERİ

Konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümü mahiyet itibariyle iki şekildedir. İlki “tümünden/külli dönüşüm” olup kendisi içinde ikiye ayrılır.

(a) Hukuk sistemlerinin tamamen değişerek İslamileştirilmesine bağlı olarak bir bankanın belirli bir süreç dâhilinde zorunlu olarak İslami bankacılığa dönüşümüdür. Bu tür dönüşümler İran (1979-1986), Pakistan (1980-1986) ve Sudan (1984-1985)'da gerçekleşmiştir. İran'da 1979 devrimiyle birlikte İran Merkez bankası, İran İslam Cumhuriyeti merkez bankası adını alırken bankacılık sistemi de iki aşamalı bir dönüşüm yaşamıştır. Bunlardan 1982'ye kadar devam edegelen ilk aşamada bankalar millileştirilip yeniden düzenlenirken 1986 yılına kadarki ikinci kısma kadar da bankacılık sistemi İslamileştirilerek bir dönüşüm süreci yaşanmıştır.(Parveen, Zadeh, & MuzakkirSyed, 2015). Pakistan'da da 1980'lerin öncesinde başlayan Pakistan'daki dönüşüm ve bankaların İslamileştirilmesi süreci 1986 yılına kadar devam etmiştir. (Akhtar, 2007). Sudan'da da 1984 yılında Sudan Merkez Bankası'nın devlet başkanlığı kararnameğine dayanarak aldığı kararla ülke içinde faaliyet gösteren tüm bankaların faizli işlemlerden arındırılarak İslamileştirilmesi öngörülmüştür. (Aswaysy & Abo Homera, 2008)

(b) Konvansiyonel bankaların ikinci dönüşüm şekli ise kendi içinde (i) içten dönüşüm ve (ii) dışarıdan dönüşüm olması itibariyle iki farklı şekilde olur. Bunun birincisinde banka yönetiminin kararıyla konvansiyonel bankaların belirlenen bir plan çerçevesinde ve ilan edilen bir zaman dâhilinde tam teşekküllü İslami bankaya dönüşmesidir. Buna Suudi Arabistan'ın Al-Jazira (BAJ) (1998-2007) bankası örnek verilebilir. Dıştan olan tümünden dönüşüm ise, bankanın İslami bankacılığa dönüştürülmek amacıyla satın alınması şeklinde olmaktadır. Bahreyn merkezli Al-Salam Bank'ın Bahrain Saudi Bank'ı (Rabi, 2009) ve BMI Bank'ı satın alarak dönüştürmesi (Al-Mahmud, 2017) buna örnektir. Bir diğer dönüşüm şekli ise “kısmî/cüzî dönüşüm” olup bu da kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar, (i) konvansiyonel bankaların banka içinde İslami bankacılığa yönelik finansal hizmetler veren İslami bankacılık

pencereleri açmasıdır. Örnek olarak Türkiye'deki Ziraat Bank'ın Ziraat Katılım, Vakıf Bank'ın "Vakıf Katılım" adlarıyla pencere açması gösterilebilir. (ii) Kısmî dönüşümün bir şekli de konvansiyonel bankaların şube veya pencere açmaksızın kurumsal çatıları altında çeşitli katılım bankacılığı ürünü, enstrümanı ve fon hizmeti vermesi şeklinde olur. Saudi American Bank (SAMBA)'nın 1996 yılından itibaren İslami bankacılık hizmetleri de vermeye başlaması buna örnek sayılabilir. (iii) HSBC, City Bank, Chase JP Morgan & Co ve Deutsche Bank gibi ulusal finansal kurumların İslami bankacılık hizmeti vermeleri de genelde bu şekildedir. Burada belirtilmesi gereken bir nokta da konvansiyonel bankaların açacakları İslami bankacılık pencerelerinin veya şubelerinin mali ve idari olarak tamamen bağımsız bir yönetime sahip olması gereğidir (Al-Mahmud, 2017).

Netice olarak, konvansiyonel bankaların İslami bankacılık hizmeti veren pencere açmaktan ziyade belirli bir plan dâhilinde ilan edilen bir zaman diliminde tam teşekkülü İslami bankaya dönüşümünün ideal olduğu söylenebilir. Çünkü bu şekildeki bir dönüşüm gerek fikhî açıdan uygunluk yanında pratikte de başarılı bir dönüşüm imkânı vermektedir. İslami bankacılık hizmeti vermek için pencere/şube açma yoluyla sağlanan kısmî dönüşüm her ne kadar idari açıdan bir özerklik verse de nihayetinde mali açıdan ana şirketle arasında bir ayırım/özerlik söz konusu olamamaktadır. Diğer taraftan gerek taşıdığı mahzurlar gerekse müşteriler açısından olumsuz bir algıya sebep olacağından konvansiyonel bankanın sırf ticari kaygılarla müşteri kaybetmemek için İslami bankacılık ürünlerini sunması ise bu çerçevede kısmi bir dönüşümdür.

KONVANSİYONEL BANKACILIĞIN DÖNÜŞÜMÜNDEKİ TEMEL ETKEN VE MOTİVASYONLAR

Konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşüm sürecindeki temel etkenler dönüşümün niteliğine bağlı olduğu kadar ülkeden ülkeye, bankadan bankaya değişiklik gösterebilmektedir. İslami bankaların, katılım ortaklığı esasına dayanmaları, adil paylaşımı sağlamaları ve reel ekonomiye dayalı olmaları dönüşümün ana etmenlerindedir. Genel olarak konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümüne etki eden haller (i) "dini ve hukûkî etkenler ve (ii) ekonomik / finansal etkenler şeklinde sınıflandırılabilir.

A. Dini ve Hukûkî Etkenler

İslam hukukunda fikhî ve hukukî etmenlerin nihayetinde dini temele dayanması sebebiyle dini ve hukuki etmenleri aynı başlık altında incelemek bir zaruret taşımaktadır. İslam dininin, iktisadi alan da dâhil hayatın her alanına

ilişkin düzenlemeler getirmesi ve Müslümanın Allah'ın emir ve yasaklarına uyması gereği, konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümünün arkasındaki ana etmenlerdendir. (Yazıcı, 2018) Bu çerçevede kredi sistemine dayanan konvansiyonel bankaların dönüşümünde İslam dini tarafından “faiz” ve “garar/spekülasyon” gibi yolların haram kılınması önemli rol oynamaktadır. Örneğin, Allah Teâla Kur'an-ı Kerim'de faizin haramlığıyla ilgili “Allah, alışverişi helal faizi haram kılmıştır” (Bakara, 2/275) ve “Eğer faizi terk etmezseniz bilin ki, Allah'a ve Resulüne karşı savaş açmışsınız...” (Bakara, 2/279) buyurmaktadır. Dolayısıyla Allah ve elçisine savaş açılmış olacağı kanaati önemli bir motivasyon kaynağı olup bundan dolayı yapılanlardan pişman duyularak terk edilmesi yoluna gidilmektedir. Bu saik, İslam'ın yasakladığı başta faiz olmak üzere İslami ilkelere aykırı şeylere tövbe ederek uzak durma temeline dayanır. Konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümde dini sebeplerin temel motivasyon olduğu görülmektedir (Hasan, 2016).

Dönüşüm süreci geçiren Suudi Arabistan bankaları üzerine yapılan bir araştırma, dönüşüm gerçekleştiren İslami bankaların % 65'inin Müslümanın faizden uzak kalması gereğinden dolayı dönüşüm sürecini dini sebeplerle yaptıklarını göstermektedir. (Muhamad Mustafa, 2006) Libya'daki konvansiyonel bankalar üzerine yapılan bir çalışma da (Kumati, 2008) araştırmaya katılanların % 98'i eğer mevcut olması durumunda konvansiyonel bankalardaki hesaplarını İslami bankalara taşıyacaklarını belirtmektedirler. Dolayısıyla konvansiyonel bankacılıktan İslami bankacılığa dönüşümü bir anlamıyla Allah'ın, “Eğer tövbe ederseniz, ana mallarımız sizindir. Ne haksızlık ederseniz nede haksızlığa uğrarsınız” (Bakara, 2/279) emrine de uygun olarak önceki “günah” içerikli eylemlerden tövbe edilmesi ve ıslah olunması anlamına gelir.

B. Ekonomik/Finansal Etkenler

Ekonomik sebepler, İslami bankacılığa dönüşümü sağlayan ana etmenlerdir. Servet ve gelirin paylaşımında adil paylaşımın sağlanması, adil paylaşım yoluyla servet ve varlığın belirli grupların elinde toplanmasının önüne geçilmesi, kaydi para üretiminin önüne geçilerek enflasyonun engellenmesi, işsizliğin azaltılması gibi sebepler de konvansiyonel bankaları İslami bankalara dönüşmeye yönlendirmektedir (Abdulla er-Rabia, 1989).

Konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümündeki temel ekonomik motivasyonları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

Risk Paylaşımı: Dönüşüm süreci geçiren bankalar üzerinde yapılan çalışmalar İslami bankalardaki risk paylaşımı prensibinin ve konvansiyonel bankalara nazaran daha fazla reel sektöre dayanmaları ve karşılaştıkları risklerin

konvansiyonel bankalara oranla daha az olması da dönüşümde rol oynadığını göstermektedir. (Alani & Yaacob, 2012)

Krizle Karşı İstikrar: 2008 Dünya finansal krizinden İslami bankaların konvansiyonel bankalara nispetle daha az zarar göyerek çıkmaları da konvansiyonel bankaların dönüşüm sebeplerinin başında gelmektedir (Al-Mahmud, 2017). Her ne kadar idealde İslami bankaların spekülasyon temelli türev ürünlerinden uzak kalmaları gerekirken, bu tür ürünlerle işlem yapmaları fakat bu tür ürünlerin finansal hacimlerinde sınırlı miktarda olması onların global ekonomik krizlere karşı daha dayanıklı olmalarına etkide bulunmaktadır. (Alam, 2009)

Karlılık Oranı: İslami bankaların konvansiyonel bankalara nispetle karlılık oranlarının fazlalığı ve hissedarlarına konvansiyonel bankalara oranla daha fazla getiri sağlamaları dönüşümde önemli rol oynamaktadır. Bazı çalışmalar İslami bankaların konvansiyonel bankalara oranla daha fazla kar ettiklerini ortaya koymaktadır. (Siraj & Pillai, 2012) Çeşitli konvansiyonel bankaların İslami bankaya dönüşmelerinden sonra başta öz kaynak karlılığı olmak üzere karlarını artırdığı da bilinmektedir. (Hasan, 2016)

Konvansiyonel bankalar da bu çerçevede karlarını maksimize etmek istediklerinden dolayı dönüşümde bu durum önemli bir motivasyon kaynağı olmaktadır. (Ahmad & Hussainey, 2015) Suudi Arabistan'da konvansiyonel banka iken İslami bankacılığa dönüşen bankaların yöneticileri üzerine yapılan bir araştırmada bankaların % 47 bankalarının dönüşüm sebebi olarak konvansiyonel bankalara nispetle karlılık oranlarının daha fazla olmasını gördüklerini göstermektedir. (Muhamad Mustafa, 2006). Ayrıca konvansiyonel bankaların İslami bankalarla rekâbet edebilme (Al-Mahmud, 2017), müşterilerin talepleriyle bankaların müşterileri kaybetmeme düşüncesi, İslami bankalardaki büyük büyüme örnekleriyle uluslararası seviyedeki dönüşüm örnekleri ve tecrübesi de dönüşümü etkileyen önemli faktörlerdendir (Alani & Yaacob, 2012)

Bunun yanında dünyanın çeşitli yerlerindeki konvansiyonel bankaların başarılı dönüşüm örneklerinin bulunması ve dünyanın önde gelen HSBC, City Bank, Deutsche Bank, Chase JP Morgan gibi konvansiyonel bankalar tarafından İslami bankacılık hizmeti veren pencereler / şubeler açılması önemli bir adım olmuştur. (Alani & Yaacob, 2012). Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası gibi uluslararası finansal kuruluşların İslami bankacılık konusunda araştırma yapmaları, bu yönde araştırma merkezler kurmaları da konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümüne de etki etmektedir.

AAOIFI'NİN KONVANSİYONEL BANKALARIN DÖNÜŞÜMÜNE İLİŞKİN STANDARDI VE DÖNÜŞÜM SÜRECİ

Konvansiyonel bankaların dönüşüm süreçleri ülkeden ülkeye, bankadan bankaya farklılık arz edebilmektedir. Bu bağlamda İslami bankacılığa dönüşmek isteyen konvansiyonel bankaların takip edecekleri kapsamlı ve genel geçer bir dönüşüm rehberi olmaması bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu eksikliği kapatmak üzere uluslararası İslami finans endüstrisine ilişkin standart geliştirme ve hazırlamakla sorumlu AAOIFI, şer'î standartlardan altıncısını "Konvansiyonel Bankanın İslami Bankaya Dönüşümü" adıyla bu konuya tahsis etmiştir. Bu standart, İslami bankaya dönüşmek isteyen konvansiyonel banka için İslami prensip ve kurallara uygun olarak gerekli prosedürü, temel mekanizmaları ve ilgili muameleleri açıklamaktadır. Bu çerçevede konvansiyonel bankacılığa alternatif olacak şekilde İslami bankacılık işlemleri konusunda da bir çerçeve sunmaktadır. Standard, hazırlanışı ve düzenlemenin şer'i arka planına ilişkin ekleri ve standardın kapsamıyla yürürlüğe girmesine ilişkin bilgi veren bölümler dışında 10 kısımdan oluşmaktadır³.

A. Dönüşüm Süresi

Dönüşüm süresi, dönüşüm hedefini gerçekleştirmek için, bankanın çalışma sistemi ve kurumlarının öncelik ve önem sırasına göre belirli plan dâhilinde belirli bir sürede dönüştürülmesini ifade eder. (Abdulla er-Rabia, 1989). Eğer zaruri bir durum bulunmuyorsa dönüşüm süreci geciktirilmemelidir (AAOIFI, 2010b). Eğer banka, "hızlı" ve "kapsamlı" bir dönüşüm süreci takip etmiyor ve belirli bir süreç içinde dönüşümü gerçekleştiriyorsa bu banka dönüşüm tamamlanana kadar İslami banka olarak kabul edilmez (AAOIFI, 2010b, para. 6: 2/2.). Standard her ne kadar belirli bir süre sınırlaması getirmese de dönüşüm sürecinin mümkün olan en hızlı sürede gerçekleştirilmesi gereğine işaret etmektedir. Bununla birlikte Pakistan Devlet Bankası, dönüşüm sürecine en fazla üç yıl gibi bir süre öngörerek gecikme durumunda banka yönetim kurulu ve şer'i danışma kurulu yoluyla gecikmenin sebep ve kanıtlarını da içeren uzatma talebini gerekli kılmaktadır. (State Bank of Pakistan, 2017).

Dönüşüm süresinin planlanmasındaki önemli bir husus da, çeşitli faaliyetleri gerçekleştirecek sorumluların tespit edilerek görevlendirilmeleridir (Abdulla

³ Standardın bölümleri şöyledir: (i) dönüşümün gerçekleşeceği süre; (ii) gerekli önlemler; (iii) bankalarla müzakereler; (iv) bankacılık hizmetlerinin meşru yollarla sağlanması; (v) dönüşümün faizli alacaklara etkisi ve ilgili Şer'i alternatifler; (vi) dönüşüm sürecinin banka yatırımlarına etkisi; (vii) dönüşüm kararından önceki gayri meşru vadesi gelmemiş faiz alacaklarına ilişkin muamele; (viii) dönüşüm kararından önceki gayri meşru borçlara ilişkin muamele; (ix) gayri meşru gelir ve kazançların tasfiyesi; (x) dönüşüm kararından öncesine ilişkin bankanın zekât sorumluluğu.

er-Rabia, 1989). Dönüşüm süresi ve yapılacak işler çizelgesinin bankadaki tüm ilgili kişi ve alt birimlerle paylaşılması da işlerin belirli bir düzen dâhilinde geciktirilmeden uygulanmasını sağlayacaktır.

Her ne kadar dönüşüm sürecinin ani ve birden olması teorik olarak hoş gözükse de en başta fikhî olmak üzere idari, yapısal ve çalışanlara eğitim ve muhasebe gereklilikleri açısından çeşitli sakıncaları barındırır. Ayrıca bu durum dönüşüm sürecindeki hataların, zarar ve maddi giderlerin artmasına sebep olacaktır (Abdulla er-Rabia, 1989). Diğer taraftan, dönüşüm sürecini çevreleyen ilgili şartların göz önünde bulundurulmaması bankanın iflasına ve ilgili operasyonlarının tamamen durmasına da neden olabilecektir. (AAOIFI, 2010b, para. 2/1).

B. Dönüşüm İçin Yapılacak Hazırlıklar ve Alınması Gereken Önlemler

Konvansiyonel bankaların, İslami bankacılığa dönüşümü için kanuni, fikhî ve idari anlamda ön hazırlık yapılması, ilgili prosedürlerin yerine getirilerek gerekli araçların sağlanması önem taşır. Bu çerçevede, dönüşüm sürecine giren/girecek banka, “şirket ana sözleşmesi”, “işletme lisansını” ve “organizasyon yapısını” değiştirmelidir. (AAOIFI, 2010b, para. 6: 3/a-c). Şirket ana sözleşmesinin yönetim kurulu ve genel kurul tarafından İslami esaslara uygun çalışacağını belirtecek şekilde değiştirilmesi dönüşüm sürecinin ilk adımı sayılır (Abdulla er-Rabia, 1989). Bu çerçevede dönüşüm sürecindeki banka kurumsal amaçlarını da yeniden düzenler. (Hasan, 2016). Ayrıca, dönüşüm sürecindeki banka, İslami bankacılığın muhteva ve işleyişine uygun olarak başta Şer’î danışma kurulu olmak üzere, yatırım, gayrimenkul yatırım, istisna ve selem departmanları gibi yatırım ve ihtiyacına uygun gerekli departmanları oluşturur. Bu çerçevede konvansiyonel bankacılığa has çeşitli kurumları ihtiyaca göre ya dönüştürür / ya da kaldırır (Husayn Hamid Hassan, n.d.). Diğer taraftan AAOIFI’nin⁴ ve IFSB’nin⁵ şer’î yönetim standartları, kurumsal dönüşümü gerçekleştirirmede önemli rehber niteliğindedir.

Bu esnada bankanın, İslami bankacılık esaslarını uygulayacak çalışanların seçimi, ileriye yönelik insan kaynakları planlamasının yapılması (Abdulla er-Rabia, 1989) ve mevcut çalışanların hizmet içi eğitimi (Hasan, 2016) önem arz eder. Ayrıca İslami bankanın çalışma ve denetlenmesine ilişkin çeşitli

⁴ Bkz. AAOIFI Yönetim Standartları, No. 1 (Şer’î Danışma Kurulu: Atanması, Yapısı ve Raporu); No. 2 (Şer’î Gözetim); No. 3 (İç Şer’î Gözetim); No. 4: (Denetim ve Yönetim Komitesi); No. 5: (No. 5: Şer’î Kurulun Bağımsızlığı)

⁵ Bkz. IFSB-3: Guiding Principles on Corporate Governance for Institutions offering only Islamic Financial Services (Excluding Islamic Insurance (Takaful) Institutions and Mutual Funds); IFSB-10: Guiding Principles on Shariah Governance Systems for Institutions offering Islamic Financial Services.

muhasabe, denetim, yönetim ve etik standartlarının uygulanması için gerekli teknik altyapı önlemlerini alır. Ayrıca ulusal ve uluslararası çeşitli İslami bankalarla iletişime geçmesi, hesap açması, çeşitli konvansiyonel muhabir bankalarla ilişkileri de asgari seviyeye indirmesi gerekir (AAOIFI, 2010b, para. 6: 3/d-h). Bu çerçevede dönüşüm sürecinin merkez bankalarının bünyelerindeki ilgili kuruluşlar ile uluslararası İslami finansal kuruluşlarla işbirliği çerçevesinde yapılması muhtemel riskleri azaltacağı gibi dönüşüm sürecinin de başarılı olmasını sağlayacaktır.

Her ne kadar AAOIFI standardı pencere/ şube açma şeklindeki kısmî dönüşüme yer vermemiş olsa da kısmî dönüşüm geçirerek İslami bankacılık yapmak üzere şube / pencere açan konvansiyonel bankaların da dönüşüm sürecinde uygulayacakları bir takım gereklilikler vardır. Bunlar arasında, İslami bankacılık penceresinin/şubesinin mali varlıklarıyla kurucusu olduğu konvansiyonel bankanın varlıklarının birbirinden tamamen ayrılmasıyla muhasebelerinin farklılığı en önemli olanlarından (Rustum, 2014).

C. Bankalarla Müzâkereler

Merkez bankasıyla olan mevduat ve likidite ihtiyacına yönelik ilişkiler Şer'i prensiplere, özellikle de faiz yasağına aykırılık arz etmemelidir. Bu çerçevede yapılacaklar temel olarak şöyle belirtilebilir: (i) Devam eden çeşitli projelere ilişkin enstrümanlar, alternatif katılım enstrümanlarına çevrilmeli ve merkez bankası nezdinde katılım hesapları açılmalıdır. (ii) Konvansiyonel bankalarla olan işlemler, şer'i açıdan uygunlukları dikkate alınarak faizsiz olacak şekilde gözden geçirilmelidir. (iii) Diğer İslami finansal kuruluşlarla ilişkiler geliştirilmeli, bu çerçevede cari ve yatırım hesapları açılmalı, kendi aralarında havale, akreditif ve vesikalı kabul kredisi / sendikasyon kredileri vb. alanlarda çalışmalar yapılmalıdır (AAOIFI, 2010b, para. 4:3).

D. Bankacılık Hizmetlerinin Meşru Yollarla Sağlanması, Faizli Alacaklara Etkisi ve Şer'î Alternatifler

Dönüşümü gerçekleştiren banka, verdiği hizmetler mukabilinde faiz almayarak meşru finansal enstrümanlara yönelecektir. Faizli alacaklar ve faiz temelli bireylere, bankalara veya merkez bankasına karşı yükümlülükler sonlandırılıp tasfiye edilecektir. Bu tasfiyeye her türlü mevduat, imtiyazlı hisse senetleri, faizli yatırım fonu tahvilleri ile dönüşüm kararından önce ihraç edilen faiz temelli borç senetleriyle ilgili tüm konular dâhildir. (AAOIFI, 2010b, para. 6:1).

Dönüşüm sürecindeki banka, faiz temelli mevduata ilişkin a) mevduatın

mudarebe temelinde tutulması ile b) mevduatların çekilmesi seçeneklerini önerir (Husayn Hamid Hassan, n.d.). Bu çerçevede banka, ilgili sorumluluklarını yerine getirmek ve gerekli fonları elde ederek yatırımda bulunmak için meşru alanlara yönelir. Bu esnada ihtiyaç duyulan fonları/nakdi artırma yolları arasında şunlar sayılabilir (AAOIFI, 2010b, para. 6:/2/a-d): (i) Hissedarlar sermaye artırımına gider ve yeni müşteriler elde edilerek cari ve yatırım hesapları yoluyla fonlar toplanır. (ii) Fikhî esaslara uygun emek sermaye ortaklığı (mudarebe), sermaye ortaklığı (müşareke) ve kira / icâre temelli yatırım sertifikaları ihraç edilir. İslami banka, mudarebe esaslı yatırım mevduatları alabilir, özel projeler, aktiviteler veya ortaklık portföyleri ve fonları için mevduatlar alabilir (Husayn Hamid Hassan, n.d.). (iii) Selem (banka tedarikçi taraf) ve istisna (banka üretici / imalatçı taraf) sözleşmeleri yapar. (iv) Satış ve tekrar kiralama yoluyla bankanın bazı varlıklarını satarak icâre yoluyla geri kiralar. AAOIFI standardı, burada gerekli fonları sağlamak için alternatif enstrümanları sayarken ilgili fikhî şartlara uymak şartıyla teverruk enstrümanını da zikretmektedir (AAOIFI, 2010b, para. 6/e). Bununla birlikte AAOIFI'nin 30 numaralı teverruk konulu şer'î standardında İslami bankaların büyük çoğunlukla uyguladığı bey'ül-îne temelli teverruk tenkit edilmektedir. (AAOIFI, 2010a) AAOIFI'nin dönüşümle ilgili standardında teverruk dışındaki alternatif enstrümanlara yönlendirerek, fikhî gereklilikler hakkında daha ayrıntılı bilgi vermesi dönüşüm sürecindeki bir banka için yönlendirici nitelikte olacaktır.

Dönüşümü gerçekleştiren konvansiyonel bankanın ürün ve hizmetlerini dönüştürürken bu ürün ve hizmetlerin isimlerini Arapçalaştırma / İslami terminolojiye adapte edilmesinden ziyade muhteva ve mahiyet açısından İslami prensiplere uygun bir dönüşüm sağlaması gerekir.

E. Dönüşüm Sürecinin Yatırımlara Etkisi

Dönüşüm süreci geçiren bankanın mali kaynakları, fonları ve fon kabul ediş hesaplarının değişmesi doğal olarak bankanın fon kullandırma yöntemleri ve yatırımları üzerinde de çeşitli etkileri olacaktır. Bu çerçevede banka tüm faiz temelli finansal enstrümanları sonlandırarak mümkün olacak şekilde bunlara alternatif mudarebe, azalan müşareke, zirâî ortaklıklar, selem, istisna vb. ortaklık esasına dayalı katılım enstrümanlarını kullanmalıdır (AAOIFI, 2010b, para. 6: 7/1). Diğer taraftan bankanın dönüşüm kararından önce yaptığı tüm faiz temelli borçlar, ister kısa vadeli olsun ister uzun vadeli, kapatılması için azami gayret gösterilerek bunların çeşitli faizsiz enstrümanlarla karşılanması önem arz eder.

F. Dönüşüm Kararından Önce Elde Edilen Gayri Meşrû Varlıklara İlişkin Muamele

Konvansiyonel banka, dönüşüm amacıyla el değiştirirse, bankanın el değiştirmesiyle bankanın yeni sahipleri bankanın intikalinden önceki faiz vb. meşru olmayan gelirlerin elden çıkarılmasından sorumlu değildirler. Eğer bir konvansiyonel banka, mevcut hissedarlarıyla İslami bankaya dönüştürülürse, faiz vb. meşru olmayan gelirlerin elden çıkarılmasında dönüşümün gerçekleştirildiği finansal mali yılı başlangıç olarak dikkate alır. Bununla birlikte eğer dönüşümden önce meşru olmayan karın dağıtımı yapılmışsa, etik olarak, gerek mevduat sahipleri gerekse hissedarların kişisel olarak bunları elden çıkartması gerekir. Bundan banka sorumlu olmaz. Şüpheli varidatlar, zorunlu elden çıkarmaya tabi olmazlar. Bunlar, ister bankanın dönüşüm kararının olduğu finansal yıl veya daha öncesi olsun bu durum değişmez. Aynı durum şüpheli olarak elde edilmiş alacaklar için de geçerlidir (AAOIFI, 2010b, para. 6: 8/1/3). Diğer taraftan, müşteri banka tarafından borcun ödenmesine ilişkin öneriyi reddeder ve anlayamazsa borç vadesine kadar kalır ve banka parayı borçluya bırakmayarak tahsil eder. Bununla birlikte bankanın vadesinde ödenecek borç için faizi almaması durumunda, dönüşüm sürecine de zarar verme durumu yanında borçlunun vadesinden önce borcu ödememesi konusunda da teşvik edici olacaktır (Husayn Hamid Hassan, n.d.).

G. Dönüşüm Kararından Önceki Gayri Meşrû Sorumluluklara/Borçlara İlişkin Muamele

Eğer sorumluluklar faiz ödeme şeklinde ise banka, faizi ödememek için tüm hukuki yollara başvurur (Husayn Hamid Hassan, n.d.). Buna anaparanın ödenmesi dâhil olmayıp İslami banka sadece zaruri durumda faiz ödemek durumunda kalabilir. Eğer sorumluluklar, meşru olmayan hizmetleri sağlama şeklindeyse, banka bu durumda da bu tür sorumlulukları sonlandırmak için her türlü imkânı denemelidir (AAOIFI, 2010b, para. 6: 9/1/2). Eğer dönüşüm, bankanın el değiştirmesiyle dönüştürülmesi şeklinde dışarıdan ise bu durumda satın alan, meşru olmayan alacakların (faiz ve meşru olmayan varlıklar) hariç tutulması için her türlü müzakereyi yapar. Eğer faiz ve meşru olmayan varlıkların hariç tutulması noktasında anlaşma sağlanamazsa bu durumda satın alan, meşru olmayan varlıkları elinden çıkarmak için gayret gösterir. Meşru olmayan yüklenim ve taahhütlerle ilgili ise bankanın hissedarlarının bir an önce bankanın varlıklarına ilişkin meşru olmayan taahhütleri sonlandırmaları gerekir. (AAOIFI, 2010b, para. 6: 9/3).

H. Mübâh Olmayan Gelirlerin Tasfiyesi

Dönüşümden önce banka tarafından elde edilen tüm meşru olmayan gelirler, mecburi bir durum oluşmadıkça (bankanın iflası, zarar görmesi gibi) geciktirilmeden tasfiye edilerek hayır için harcanmalıdır. Bu çerçevede faiz ve meşru olmayan gelirler hayır ve kamu ihtiyaçları için yönlendirilmelidir. Bankanın bu parayı doğrudan veya dolaylı olarak kullanması caiz değildir (AAOIFI, 2010b, para. 10/2).

İ. Dönüşüm Kararından Önce Bankanın Zekât Sorumluluğu

Banka satın alma vb. yollarla el değiştirmek suretiyle dönüştürüldüğünde, yeni sahiplerinin geçmiş mali yıllara ilişkin zekât borcunu ödeme zorunluluğu yoktur. Çünkü geçmiş yıllara ilişkin zekât sorumluluğu bankanın eski sahiplerine aittir. Dönüşüm kararıyla birlikte yeni sahiplerinin zekât sorumluluğu başlayacaktır. AAOIFI standardı bu noktada finansal kuruluşların zekât yükümlülüklerine ilişkin dokuzuncu muhasebe standardını önermektedir. Fakat dönüşüm süreci bankanın yeni hissedarları tarafından yapılmaktadır ancak geçmiş döneme ilişkin verilmeyen zekâtlardan eski hissedarlar sorumludur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümüne ilişkin farklı ülke ve dönüşüm geçiren çeşitli bankalara yönelik birçok nazari ve pratik temelli çalışma dikkati çekmektedir. Fakat bu tür çalışmaların dönüşüm tecrübesini bir bütün olarak ele almadıkları, çoğunun dönüşüm sürecini farklı bankalarla gerekse aynı bankanın dönüşüm öncesi ve sonrasıyla mukayese etmedikleri müşahede edilmektedir.

Konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümünde tüm ekonomik, iktisadi ve bankacılık sisteminin birlikte düşünülmesi gerekir. Dönüşüm sürecinin daha sağlıklı olması için merkez bankaları nezdinde bir danışma veya denetleme mekanizmasının bulunması önem arz eder. Bu yolla bir plan dâhilinde başarılı bir dönüşüm süreci garanti altına alınabilir. Konvansiyonel bankalar, dönüşümden önce ve dönüşüm esnasında daha önce tümünden dönüşüm geçiren İslami bankaların tecrübelerinden istifade etmelidirler. Bu çerçevede, düzenleyici kural koyucular ve otoriteler, konvansiyonel bankaların dönüşümünün kolaylaştırılması ve risklerin asgariye indirilmesi amacıyla ilgili bankacılık sisteminde yeni düzenlemeler yapmalıdırlar. Bu çerçevede çeşitli İslami finansal kuruluşlarının hazırladıkları standart, yönetmelik ve

düzenlemelerden istifade edilmesi önemlidir.

Uluslararası ve ulusal İslami banka ve finansal kuruluşlar başta olmak üzere ilgili otoriteler tarafından, konvansiyonel bankaların İslami bankacılığa dönüşümü teşvik edilerek bu yönde farkındalık oluşturulmalı, İslami bankacılığın önemi ve toplumda oynadığı rolü öne çıkartılmalıdır. Bu çerçevede finansal krizlere karşı, İslami bankaların daha güçlü olması, reel sektöre dayanmaları vurgulanması gereken önemli noktalardır.

İslami bankalar arasındaki bağların güçlendirilmesi ve bu bankaların birbirlerine daha fazla entegre edilmeleriyle ilgili seminer, toplantı ve konferansların tertip edilmesi bu yönde teşvik edici olacaktır. Bu çerçevede konvansiyonel bankaların İslami bankalara dönüşümünü kolaylaştıracak çeşitli hukuki ve idari düzenlemeler yapılmasının dönüşüm örneklerini artıracığı bir gerçektir.

AAOIFI'nin ilgili standardı her ne kadar dönüşüm süreci noktasında bir rehber niteliğindeyse de dönüşüm süreçlerini bir bütün olarak ayrıntılarıyla ele almamaktadır. Ayrıca kısmî dönüşümlere yer vermemesi sebebiyle muhtemel problem ve zorluklara çözümleriyle işaret eden kapsamlı bir dönüşüm süreci rehberi eksikliğinin devam ettiği görülmektedir. Bu çerçevede merkez bankaları nezdinde ilgili süreci yönlendirecek/yönetecek/denetleyecek bir mekanizmanın kurulması ve çözümleyici rehberlik standartlarının belirlenmesi başarılı bir dönüşüm süreci gerçekleştirme noktasında elzem gözükmektedir.

KAYNAKÇA

- AAOIFI. (2010a). *Shariah Standard: Monetization (Tawarruq)*. Manama, Bahrain.
- AAOIFI. (2010b). *Shariah Standard: Conversion of a Conventional Bank to an Islamic Bank*. Manama, Bahrain.
- Abdulla er-Rabia, S. M. (1989). *Tahawwulu'l-masrafi'r-rabavî ilâ'l-masrafi'l-Islami va muqtadayatilihi*. Camiatu Ummu'l-Kura.
- Ahmad, F., & Hussainey, K. (2015). Conversion into Islamic banks: Jurisprudence, economic and AAOIFI requirements. *European Journal of Islamic Finance*, 3(June 2016), 1–9. <https://doi.org/10.13135/2421-2172/1111>
- Akhtar, S. *Pakistan Islamic Banking: Past, Present and Future Outlook* (2007). Pakistan: State Bank of Pakistan.
- Al-Atyat, Y. (2007). *Tahawwulu'l-masrafi't-taqlidiyye li'l-amel vifka ahkâmi's-Şer'ati'l-Islamiyye*. Akademiyetü'l-Arabiiya.
- Al-Mahmud, A. A. (2017). *Dirâse Nazariyya ve't-tatbîkiyya li't-tahawwuli banki't-taklîdî ilâ masrafi Islâmî fi memleketi'l-Bahreyn*. Manama, Bahrain.
- Alam, S. (2009). Islamic Finance: An Alternative to the Conventional Financial System? *Korea Review of International Studies*, 37–53. Retrieved from <http://gsis.korea.ac.kr/wp-content/uploads/2015/04/12-1-03-Md.-Shafi-Alam.pdf>
- Alani, F. S., & Yaacob, H. (2012). Traditional Banks Conversion Motivation into Islamic Banks: Evidence from the Middle East. *International Business Research*, 5(12), 83–98.
- Aswaysy, N., & Abo Homera, M. (2008). Islamic Financial Services Conference. In *Tahawwulu'l-masrafi't-taklidiyye fi Libya nahva's-sayrafa'l-Islamiyye: Dirasa tatbikiyya alâ masrafi'l-cumhûriyye va't-ticâra va't-tanmiya*. Tripoli, Libya.
- Hasan, Z. (2016). Conversion of conventional banks into Islamic banks: The case of Bangladesh. *International Journal of Ethics in Social Sciences*, 4(1), 63–78.
- Hassan, H. H. (n.d.). Shariah Parameters and Preliminary Tasks for Transforming Conventional Banks Into Islamic. In *5th conference of The Shariah Boards of Islamic Financial Institutions AAOIFI*. Manama, Bahrain.
- Hassan, H. H. (2002). Davri'l-muassasati'l-masrafiyya'l-Islamiyye fi'l-İstismâr ve't-Tanmiya. In *Hittatu tahawwuli'l-banki't-taqlîdî ilâ banki'l-Islâmî: Tacrubatu Masrafi's-Şârikati'l-Vatanî*. İmarât: Câmîatu Şârika.
- Kumati, A. (2008). *Commercial Banking in Libya and the Potential for Islamic banking*. Durham University.
- Muhamad Mustafa, M. I. (2006). *Takyîmu zâhiratu tahawwuli'l-bunûki't-taklîdiyye li'l-masrafiyye'l-Islâmîyye: Dirâsa tatbîkiyye an tacrubati badi'l-bunûki's-Suûdiyye*. Al-Camiatu'l-Amerikiyye'l-Meftûh.

Parveen, T., Zadeh, E. L., & MuzakkirSyed, A. (2015). Evolution of Islamic Banking in IRAN: Prospects and Problems. *Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 17(9), 61–66. <https://doi.org/10.9790/487X-17926166>

Rabi, M. (2009). Masrafu's-Salami'l-Islami Yastahwizu ala'l-Bank'il-Bahrayn. *Al-Iktisadiyya*.

Rustum, M. S. (2014). *Taqyîmu madahili tahawwuli'l-masârif t-taqlîdiyya ilâ masârifî Islamiyya: Namuzaj muqtarah li't-tatbiq alâ'l-masârifî's-Sûriya*. Câmiatu Haleb.

Siraj, K., & Pillai, S. (2012). Comparative Study on Performance of Islamic Banks and Conventional Banks in GCC Region. *Journal of Applied Finance & Banking*, 2(3), 123–161.

State Bank of Pakistan. Guidelines for Conversion of a Conventional Bank into an Islamic Bank (2017). Pakistan, Islamabad.

Ul-Hassan, M. (2007). The Islamization of the Economy and the Development of Islamic Banking in Pakistan. *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, 1–2, 92–109.

World Bank. (2018). Turkey can Play a Leading Role in Islamic Finance. *Islamic Finance Bulletin*, 1–3.

Yazıcı, A. (2018). Konvansiyonel Bankaların Katılım Bankacılığına Dönüşümüne Etki Eden Faktörler. In *International Congress of Islamic Economy, Finance and Ethics (ISEFE) 2018*. Istanbul.

Zaki, F., & Hussainey, K. (2015). Conversion into Islamic banks: Jurisprudence, economic and AAOIFI requirements. *European Journal of Islamic Finance*, 3(June 2016), 1–9. <https://doi.org/10.13135/2421-2172/1111>

CONVERSION OF CONVENTIONAL BANKS INTO ISLAMIC BANKS AND EVALUATION ABOUT THE CONVERSION PROCESSES

Purpose

The size of the Islamic financial industry doubles every five years. The size is expected to increase in 2250 about \$150 trillion. Actually, with the increasing of Islamic financial activities in recent years around the world, the conversion trend of conventional banks into Islamic banking has gained momentum. A lot of conventional banks around the world started to convert its businesses and operations according to Islamic principles completely in the form of full-fledged Islamic banks or micro conversion through opening Islamic banking windows or subsidiaries. There are some reasons for the conversion such as (a) jurisprudential and religious and (b) economics and financial. However motivations, conditions and experiences of conversion process of converted banks may change from one bank to another. Although the conversion processes, forms and nature of converted conventional banks varies from bank to bank, jurisdiction to jurisdiction. Conversely, all conversion processes have similar experiences in dealing with similar issues such as legal, administrative and economic.

The objective of this study is to contribute to a conversion literature for establishing a comprehensive guideline, which consists of Shariah requirements, essential mechanisms and main stages of the conversion processes. This study also aims to help creation of awareness for conversion of conventional banks into Islamic banks. Also it discusses different conversion forms and main motivations behind conversion decisions.

Literature Review

Studies on the conversion of conventional banks into Islamic banking have diversified in parallel with the rapid transformation of the conversion processes from the last quarter of the 20th century. These studies can be classified into four categories: (i) empirical studies deal with conversion processes in different countries, including conversion possibilities, legal frameworks for conversion process etc., (ii) studies, which focus on the some converted bank/s in specific countries, (iii) studies, which focus one the theoretical issues in nature. They discusses conversion mechanisms, Shariah requirements etc. (iv) Studies, which consist of guidelines of central banks and standards of Islamic financial standard setter bodies etc.

Discussions

Conversion experiences of banks differ greatly in terms of their financial stability, regulation, corporate governance, legal framework and Shariah governance etc. However, some motivations are more effective in the conversion processes such as juristic /and religious and economic/financial reasons. Some economic based motivations are such as follows: risk sharing capacity of Islamic banks, stability against financial crises, rate of profitability, best practices of converted banks and establishing Islamic banking windows of famous international banks.

The study discusses conversion processes of conventional banks into Islamic banks in the line of AAOIFI's Shariah conversion standard 6: "Conversion of a conventional bank to an Islamic bank" under the following titles: (i) Time framework for conversion processes, (ii) Preparations for conversion and pre-requirements, (iii) Dealing with Central bank and conventional banks, (iv) Banking in permissible ways: Interest based receivables and Shariah alternatives, (v) The consequence of conversion process on investments, (vi) Dealing with non-permissible existing receivables before the conversion decision, (vii) Dealing with non-permissible liabilities before the conversion decision, (viii) Disposal of impermissible earnings, (ix) Zakat responsibility of the bank before the conversion decision.

Conclusion, Key Findings and Suggestions

Most of the studies on the conversion of conventional banks into Islamic banks don't deal conversion processes comprehensively and comparatively. In conversion processes, a lot of different factors should be taken into consideration such as economic factors, legal framework of country etc.

Having an advisory or supervisory mechanism of central banks is very important for safe and successful conversion process of banks. In some jurisdictions, legal framework of the country can be obstacle for the conversion processes of conventional banks. Authorities and other responsible regulatory and supervisory bodies may facilitate conversion processes of conventional banks into Islamic banks through establishing convenient legal framework and issuing guidelines.

Conversion of conventional banks has a big literature and many good examples in different jurisdictions. Conventional banks should take advantage of experiences of converted Islamic banks, in different phases of conversion, which have completed conversion processes successfully. Hence, supervisory and regulatory bodies may facilitate conversion processes to mitigate different risks.

International Islamic financial institutions and Islamic banks may increase awareness for conversion through encouraging conventional banks. Strengthening the relations between Islamic banks will encourage conventional banks and mitigate risks in conversion processes. Also organization of seminars, meetings and workshops by responsible regulatory /supervisory bodies will increase awareness of conventional banks.

It is a fact that AAOIFI's conversion standard fills an important gap about the conversion of conventional banks into Islamic banking system. However, there is need a comprehensive guideline, which points out possible problems and challenges with their solutions, including best practices on conversion in different jurisdictions.